

Krzysztof Brzechczyn

Między nicością a solidarnością

Wydobyć z nicości, reżyseria Jacek Knopp, czas trwania 80', producent: Stowarzyszenie Wolnego Słowa, 2023

Podczas 17 Festiwalu Filmowego „Niepokorni Niezłomni Wyklęci”, który odbył się na początku października 2025 r. w Gdyni w konkursie dokumentów polskich wyemitowano film „Wydobyć z nicości” w reżyserii Jacka Knoppa.

Film opowiada o życiu rodzinnym, zaangażowaniu społecznym i twórczości artystycznej Ludwika Ogorzelec. Bohaterka filmu Knoppa urodziła się w Chobie-

ni na Dolnym Śląsku. Jej marzeniem było studiowanie na wrocławskiej Akademii Sztuk Pięknych. Na wymarzone studia udaje jej się dostać dopiero za piątym razem. Czas studiowania (1978–1983) w stolicy Dolnego Śląska przypada na burzliwy okres w historii Polski obejmujący czasy rodzącej się opozycji demokratycznej, pierwszej Solidarności i stanu wojennego. Ogorzelec studiuje, tworzy i jednocześnie działa, najpierw w Niezależnym Zrzeszeniu Studentów, potem w szerokim solidarnościowym podziemiu, a od 1983 r. w Solidarności Walczącej, w strukturach kontrwywiadu. Jej praca polegała na podsłuchiowaniu rozmów operacyjnych funkcjonariuszy SB. W filmie umiejętnie przeplatane są wypowiedzi Ogorzelec o jej rozumieniu i koncepcji sztuki, działalności we wrocławskim podziemiu, studiach w Paryżu w pracowni Césara, kontaktach z Instytutem Literackim, znajomości z Giedroyciem i rozmowach z Czapskim, działalności artystycznej we Francji i USA oraz trudnych powrotach do Polski.

Ogorzelec w sztuce rzeźbiarskiej korzysta z rozmaitego tworzywa, wcześniej głównie drewna, obecnie celofanu i szkła. Jej instalacje polegają na takim organizowaniu przestrzeni, aby pozwalało ono wytrącić widza ze stereotypów codziennego bytowania, zaprosić go na nowo do aranżacji fragmentu przestrzeni, w której przebywa, co wyzwala tkwiące w nim emocje.

W filmie Ogorzelec opowiada nie tylko o uprawianej przez siebie sztuce wysokiej, ale też o sztuce użytkowej. Taką była anonimowo wytwarzana w momencie podsłuchiwania esbeckich rozmów, stylizowana na czasy powstania styczniowego, czarna biżuteria: pierścionki, krzyżyki, medaliony i naszyjniki. W filmie Ogorzelec wspomina, że na prośbę Kornela Morawieckiego wykonała również projekt Krzyża Solidarności Walczącej.

Pomimo regularnego wystawiania swoich prac w krajach na sześciu kontynentach, jej pierwsza wystawa indywidualna w Polsce odbyła się w Centrum Sztuki Współczesnej „Zamek Ujazdowski” dopiero w 2020 r. Bohaterka filmu podejmuje również wątek politycznego (czy właściwie postkomunistycznego) kontekstu obiegu sztuki współczesnej w Polsce wpływający na wystawianie i odbiór jej prac. Cennym uzupełnieniem tego wątku było zorganizowane podczas festiwalu spotkanie z Ogorzelec z widzami, którzy obejrzel film.

Wydaje się, że film Knoppa dzieli losy recepcji twórczości artystycznej Ogorzelec. Choć film został ukończony w grudniu 2023 r., nie był dotąd – nie wie dzieć dlaczego – emitowany w telewizji publicznej. Premierowy pokaz filmu został zorganizowany przez Stowarzyszenie Wolnego Słowa, latem 2025 r. Poza tym w internecie nie mogłem znaleźć informacji o innych pokazach filmu. Być może dlatego, że film, przynajmniej w momencie pisania tej recenzji, nie został jeszcze zarejestrowany w internetowej bazie filmu polskiego *FilmPolski.pl* ani w portalu

Filmweb, pomimo, że w obu tych specjalistycznych portalach odnotowywana jest twórczość filmowa Jacka Knoppa.

Krzysztof Brzechczyn – profesor nauk humanistycznych zatrudniony na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i w Oddziałowym Biurze Badań Historycznych IPN w Poznaniu. Zainteresowania badawcze: filozofia historii, filozofia polityki, filozofia społeczna, historia myśli politycznej, historia najnowsza, teoria i metodologia historii. Ostatnio opublikował: *The Historical Distinctiveness of Central Europe: A Study in the Philosophy of History* (Berlin: Peter Lang 2020) i *Umysł solidarnościowy. Geneza i ewolucja myśli społeczno-politycznej „Solidarności” w latach 1980 – 1989* (Poznań-Warszawa: IPN 2022).

WOLNI I SOLIDARNI

MIEDZY IDEA A PRAKTYKA

Kwartalnik Społeczno-Polityczny

JESIEŃ 2025 nr 3 (11)

Wolni i Solidarni
Między Ideą a Praktyką
Kwartalnik Społeczno-Polityczny
Jesień 2025 nr 3 (11)

ISSN 2956 – 6150

© Copyright by Fundacja OTACZAJ BLASKIEM

Redaguje zespół:

Krzysztof Brzechczyn (redaktor naczelny)

David Darchiashvili, Paweł Falicki, Iwo Greczko, Sławomir Magala,
Jakub Nakoneczny, Jerzy Żurko

Stali współpracownicy:

Blanka Ciborowska, Teresa Grabińska, Grzegorz Klonowski

Adres Redakcji:

redakcja@czasopismo-wis.pl

www.czasopismo-wis.pl

Wydawca:

Fundacja OTACZAJ BLASKIEM

Zawieprzycka 8L, 20-228 LUBLIN

www.otaczajblaskiem.pl

Egzemplarz kwartalnika można otrzymać pocztą wpłacając na rachunek Fundacji OTACZAJ BLASKIEM **PL43 1020 3176 0000 5402 0277 9163** darowiznę w wysokości co najmniej 25 złotych. W komentarzu do przelewu prosimy umieścić tekst "na cele statutowe" oraz adres wysyłki.

Redakcja nie zwraca materiałów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo skracania tekstów i opatrywania ich własnymi tytułami.

Numer zamknięto 21 listopada 2025 r.

Projekt okładki: KRUMIR Mirosław Kruk **Druk:** MULTIPRESS, Lublin

Spis treści

<i>Od redakcji</i>	5
--------------------------	---

Fakty i komentarze

Jerzy Żurko, <i>Perspektywa monarchistyczna.</i> <i>W tysiąclecie pierwszej koronacji królewskiej w Polsce</i>	8
---	---

Polska – ale jaka?

Artur Ławniczak, <i>Czy tajne głosowanie zagraża demokracji?</i>	14
--	----

Idee i polityka

Teresa Grabińska, <i>Obywatelskość a osobowość</i>	29
--	----

Rosja i Europa Środkowa

Sławomir Magala, <i>Europa Środkowa przez lornetkę Locarno</i> <i>i Nordstreamu</i>	40
--	----

Historia najnowsza

Nikołaj Iwanow, *Białoruska idea a komunizm* 46

Krajobrazy kultury

Krystaliczna przestrzeń Lutki.

Z Ludwiką Ogorzelec rozmawia Paweł Falicki 67

Recenzje i omówienia

Krzysztof Brzechczyn, *Między nicością a solidarnością* 95

Grzegorz Klonowski, *Historia Konfederacji Polski Niepodległej* 98

Sławomir Magala, *Dzieci politycznej epoki* 107

Summary

Table of Contents, Summaries and Keywords

of Kwartalnik Społeczno-Polityczny Wolni i Solidarni.

Między Ideą a Praktyką, no. 3(11), Fall 2025 114